

and braking devices, locks, alarm system, remote control and special security devices are analyzed in detail. Also examines the main causes of injuries at work and preventive measures of such injuries.

Б. Сәрсенғали

Қазақ тілді ақпарат тарату жүйесіне жаңа медиатехнологияны енгізу мәселелері

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.

УДК 004.738.5

Аңдатпа. Еліміздің егемендік алуы мен қазақ тілінің мемлекеттік тіл мәртебесіне ие болуына байланысты ана тіліміздің өз шешімін күтіп тұрған көкейкесті мәселелері жеткілікті. Қазіргі кезде күллі әлемге жайылып келе жатқан жаһандану үдерісі, әсіресе ұлттық ерекшелікті, ұлттық құндылықтарды сақтауға орасан кедергі келтіруде. Қазіргі біз өмір сүріп отырған ғасыр - ақпараттық технологиялар ғасыры. Елімізде жаңа медиа технология жедел дамып келеді. Жаңа медианы игеру - бүгінгі таңдағы өте өзекті тақырып. Технология күн санап дамыған заманда жаңа медиа технология мүмкіндіктерін пайдалана отырып, жаңалықтар мен мақалаларды берудің өзгеше көкжиегі ашылды. Өкінішке қарай, бұл бағыт қазақ тілді ғаламторда өте аз қолданылады.

«ҚАЗ» домені. Қазақ тілді ғаламтор.

Қазіргі біз өмір сүріп отырған ғасыр - ақпараттық технологиялар ғасыры. Алдағы екі-үш жылда ғаламторды тұтынушылар саны күрт артуы мүмкін. ҚазНетте қазақ тілді ре-сурстар саны жаңбырдан кейін шыққан саңырауқұлақтай күн санап өсіп келеді. Көптілділікті талап ететін ақпараттық ғасыр сананың бәсекеге қабілетті болуы үшін кез келген жағдайды жасауға қабілетті. Дегенмен қазақ тілді бұқаралық ақпарат құралдарында жаңа медиатехнологияның мүмкіндіктері өте аз қолданылатыны белгілі болып отыр. Еліміздің ақпараттық технологиялар және телекоммуникация саласын зерттеушілердің айтуынша, Қазақстанда ғаламтор қызметін пайдаланушылар саны жылдан-жылға көбейіп келеді. Мәселен, 2008 жылы ғаламтор аудитория көлемі 2007 жылмен салыстырғанда 14,8 пайызға ар-тып, 2,3 миллион адамды құраған. Ал өткен жылы бұл көрсеткіш 30 пайызға жоғарылапты. Тәуелсіз зерттеу компанияларының бірінің 2009 жылдың соңындағы мәліметтеріне сүйенсек, бүгінде Қазақстанда ғаламтор қызметін 3,16 миллион адам пайдаланатын көрінеді. Бұл республика халқының 19,8 пайызын құрайды. Ал 16 жасқа дейінгі балалар үлесі 12 пайызға тең. Соңғы жылдары жақсы дамып келе жатқан қазақ тілді блогтардың көбейгендігін айтып өткен жөн. Бүгінде дүниежүзі бойынша 1,4 млрд-қа жуық адам, яғни жер шарының әрбір төртінші тұрғыны Ғаламторға қосылған. Ғаламтордың көмегімен секунд сайын миллиардтаған ақпарат беріледі. Ғаламтор арқылы

біз бір-бірімізбен байланыста боламыз, білім аламыз, табыс та-бамыз. Бұл - бүгінгі тіршіліктің бір көрінісі, заман талабы, әлемдік көштен қалмаудың бір жолы. Өйткені ғаламтор - ақпараттың сансыз көп шоғырланған ордасы, сондай-ақ қазірде ол кез келген елдің ақпараттық, мәдени, сая-си және экономикалық өміріндегі қажетті факторға және олардың даму ортасына айнал-ды. Интернеттен керегіңіздің бәрін де табуға болады. Бұған бірден-бір себеп - ақпарат құралдарының жедел қарқынмен ғаламдық желіге көшуі, жаңа ақпараттық, сараптамалық, ойын-сауықтық, танымдық әртүрлі салалар бойынша көптеген сайт, порталдардың, жеке парақшалардың ашылуы.

Енді ғаламтор желісіндегі мекенжай жүйе-сінде ұлттық әліпбиді пайдалануға толық мүмкіндік туды. Қазақтың қолданысындағы кирилл әліпбиіне негізделген «ҚАЗ» атты жаңа домені ғаламторда іске қосылады деп күтілуде. Енді ұлт атауының басқы үш әрпінен тұратын ұлттық доменді пайдаланатын күн алыс емес. Өз ана тілімізде жұмыс істеуге толық мүмкіндік беретін «ҚАЗ» ұлттық доменін пайдалану төңірегінде мәселенің көтерілгеніне екі жылдың жүзі болыпты. Соңғы кезеңде, яғни 15 тамыздан бастап «ҚАЗ» доменін тіркеу ашық жүргізіле бастады. Кез келген азамат, кез келген заңды немесе жеке тұлға осы уақыттан бастап ұлттық әліпби әріптері пайдаланылатын сайттарды тіркеп, сонымен жұмыс істей алады. Тіркеу барысында қазіргі қолданыстағы ғаламтор

желісінің қазақстандық сегментінің домендік кеңістігін тіркеу, пайдалану және бөлу ережесі қолданылады. Мәселен, ғаламтор мекенжайды тіркеу барысында мынадай арнайы белгілеудегі домендік атаулар қолданылады:

МЕМ.ҚАЗ - мемлекеттік ұйымдар, мемлекеттік мекеме немесе кәсіпорынды тіркеу туралы куәлікті иеленушілерге;

БІЛ.ҚАЗ - білім беру мекемелері үшін, білім беру қызметін жүзеге асыруға лицензия иеленушілерге;

КОМ.ҚАЗ - коммерциялық ұйымдар үшін;

ҚАУ.ҚАЗ - коммерциялық емес ұйымдар және жобалар үшін;

ҚОР.ҚАЗ - Қорғаныс министрлігі үшін;

БАЙ.ҚАЗ - байланыс кәсіпорындары үшін [2].

Ескере кететін жайт, соңғы мәліметтерге сүйенсек, әлемде ICANN мақұлдауын алып, ұлттық доменін төл әліпбиімен қалыптастырған 45 ел бар екен. Ал «ҚАЗ» әлемдегі кириллица әліпбиіндегі үшінші домен болып табылады. Бұған дейін Ресей «РФ» доменін, сербтер «СРБ» доменін қатар қолданып келген.

«kz»-тың орнын «ҚАЗ» баса ала ма? деген сұраққа жауап.

Өлбетте, «ҚАЗ»-дың келуі «^»-тың құрдымға кеткенін білдірмейді. Екеуі қатар жүре береді. Десе де, «ҚАЗ», негізінен, қазақ-тілді ғаламторшыл қауымға арналатыны бел-гілі. Өйткені мұндай доменнің айналымдағы белсенділігі де, ең алдымен, қазақша оқып, қазақ тілінде жаза білетіндердің белсенділігімен байланысты болмақ. Ендеше «ҚАЗ» домені өз атауы айтып тұрғандай - казактілділер домені. Солай болса, мемлекеттік тілде іс жүргізетін мемлекеттік органдардың бүгінгі жағдайына көз жүгіртіп, ғаламторды ұлттандыруға атсалысатын азаматтардың, ұйымдардың санымен есептесек, «ҚАЗ» доменін пайдаланушылар саны қаулайды деуге ауыз бармайды. Екіншіден, «ҚАЗ» доменін пайдаланудың өзі белсенділікпен қоса, ниетке де байланысты. Өйткені «компьютерде қазақ қарпі жоқ, сол үшін қазақша жаза алмаймын» деген сылтауды бетке ұстаушылардың еркі өзінде. Ал сарапшылар алдағы уақытта «ҚАЗ» доменін пайдаланушылардың саны 7 мыңға жуықтаса қуанатынын айтады. «Қазіргі таңда 70 мыңға тарта

«kz» доменіндегі сайттар бар. Осының 10-15 пайызы «ҚАЗ» доменіне көшсе де жаман емес [3].

Мәселен, елімізде 32 680 орыс тілді, 4500 ағылшын тілді сайт тіркеуде тұрса, қазақ тілді сайттардың саны әлі күнге 4 мыңға да жетпепті. Яғни, орыс тілді сайттардың үлес салмағы 79,6 % болса, ағылшын тілінде 11%, ал қазақ тілді сайт 9,3 % пайызды құрайды [4]. Мемлекет тарапынан қазақ тілді сайттардың санын арттыруға жыл сайын арнайы қаржы бөлініп, жан-жақты қолдау көрсетілсе де, ана тіліміздегі тіркелген сайттар ағылшын тілді сайттардың са-нына жете алмай тұр. Жастар порталдарының бірінде «қазақша сайттарды қаншалықты жиі қолданасыз?» деген сауалнама жүргізген едім. Бес жүзден астам адамның тең жартысы «күн сайын» деп жауап берді. Аптасына бір рет кіретіндер 18 пайыз, ал ақпарат жоқтығынан қазақша сайттарды қолданбайтындар 12 пайызды құрады. Бұдан шығатын қорытынды: қазақ тілді ғаламтор пайдаланушылар жоқ емес, бар. Көп жастарымыздың айтуынша, күнделікті ғаламтор әлемін барлап, сайттардан ақпарат іздейді. Олардың айтуынша, ғаламторда қазақ тілінде ақпарат тапшы. Күнделікті жаңалықтар легі былай тұрсын, көп өзгере бермейтін академиялық мәліметті табу оңай емес.

Осы мәселені алдын алу мақсатында, елімізде де біраз жақсы жобалар қолға алынып жатыр. Газет-журналдар мен радио-теледидарлар, түрлі кәсіпорын-фирмалар мен қоғамдастық-бірлестіктер, оқу орындары мен билік органдары - өзін сыйлай білетін мекемелердің бәрі дерлік ғаламтордан өз беттерін ашты. Онда түрлі мәліметтер енгізіп, қазақ интернетінің дамуына кішкентай болса да үлестерін қосуда. Сондай-ақ жеке адамдардың, ерікті-энтузиастардың да әлемдік торда қазақ еліне, жеріне, халқына байланысты ақпараттың молаюына қосып жатқан үлесі ерекше. Бір кездері Қазақстан туралы материалды ғаламтордан қазақша былай тұрсын, ойып орын алған орыс-ағылшын тілдерінде де табу өте қиынға соғатын. Ал қазір бұл мәселе біртіндеп шешіліп келе жатыр және алдағы уақытта оның бір ізге түсері сөзсіз. Өйткені жаңа ашылып жатқан қазақтілді сайттардың даму қарқыны да, мән-мазмұны да, қолданушылары да күннен-күнге артуда. Сондай-ақ кез келген салада, әртүрлі тақырыпта көптеген порталдар мен блогтар да іске қосылып жатыр. Біреуі тек мәдениетті жазса, енді

бірі спортқа арналған, бірі дәмді тағамдарды жасау тәсілімен бөліссе, енді бірінен ғылымды үйренесіз. Мұндай белгілі бір тақырыпты арқау етіп, соның аясында ғана жұмыс істейтін жобалардың өз таңдаған тақырыбын жан-жақты ашуда, қолданушыға толық мәлімет беруде атқарар рөлі ерекше.

Алдағы уақытта мұндай сайттар мен порталдардың көбейіп, әлемдік ақпарат аренасында қазақтілді мәліметтің, ойып алар орны болатыны сөзсіз.

Әдебиеттер:

- 1 Нурпеисов А.К. Пути развития казахского языка в Интернете. <http://www.iak.kz>
- 2 Интернет-журналистика: учебное пособие. - Машкова С. Г. - Тамбов: Изд-во тамб. гос. техн.универ., 2006 г.
- 3 <http://massaget.kz/tehnobilesiz-be/632> - сайты
- 4 Сөздіктегі ғылыми анықтаманың түрлері туралы // «Қазақ тілі мен әдебиеті және инновация мәселелері». Абай атындағы қазақ ұлттық педагогикалық университетінің 80 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. - Алматы, 2008. 74-77 бб.

В статье анализируется казахскоязычное интернет-пространство. До сих пор не разработаны обучающие программы на государственном языке по созданию сайтов, блогов, а также социальных страниц, что ограничивает активизацию пользователей Казнета на государственном языке. Если эти проекты будут правильно реализованы, то казахскоязычное интернет пространство станет шире.

The article analyzes the Kazakh-web-space. For example, there is still no approved terms in the state language. It is still not developed training programs in the official language for creating websites, blogs and social pages, which limits the activation of Kaznet users in the state language. Several years ago, the state embarked on a project to computerize villages. And now comes the Internet already up to distant villages. If these projects are properly implemented, then, of course, Kazakh-web space will be slightly wider. However, this is not so fast. And we, in turn, should use the Internet not only to obtain information, but must also pay its share of useful and necessary information on the Kazakh-internet. None of this does not prevent us, in our hands.

И. Тургунбаев

Технология клеевого бесшвейного скрепления изданий и ее применение

Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы

УДК 002.2

Аннотация. Автор в своей статье рассматривает технологию клеевого бесшвейного скрепления изданий и ее применение. Детально разбираются основные технологические процессы изготовления изданий при клеевом бесшвейном скреплении, сущность склеивания, адгезии, оборудования для бесшвейного скрепления изданий при использовании клеев. Также рассматриваются основные виды клеев, используемых в клеевом бесшвейном скреплении изданий, и их свойства и компоненты, входящие в их состав.

Адгезия. Термоклей. КБС изданий.

В полиграфическом производстве бесшвейное скрепление применяется при изготовлении книг, брошюр, журналов и различных каталогов, в особенности таких массовых изданий, как карманные книги, каталоги для рассылки товаров по почте, и все больший интерес проявляют периодические журнальные издания.

Наибольшее распространение в мировой полиграфической промышленности получил способ бесшвейного скрепления с фрезерованием корешковых фальцев тетрадей без роспуска листов с дополнительным торшони́рованием корешка блока.

Технологический процесс этого способа скрепления включает следующие основные операции:

- 1) фрезерование корешка, подобранных тетрадей в блок;
- 2) заклейка корешка;
- 3) кры́тье блока обложкой;
- 4) сушка корешка или его охлаждение (при использовании термоклей) [1].

Последовательность обработки следующая: фрезерование корешка — удаление пыли — торшони́рование — промазка корешка — присоеди-